

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯКА СПРИЯЄ ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННЮ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ З ВИКЛАДАЧАМИ

УДК 378.937

Лисак Н. О.

В статтє рассмотрена проблема професіонального становлення студентів економічного профіля. Обоснована педагогіческая технология, которая направлена на профессиональное становление студентов в процессе взаимодействия с преподавателями. Выделены и охарактеризованы этапы педагогической технологии (мотивационно-когнитивный, операционно-процессуальный, рефлексивно-оценочный).

Ключевые слова: технология, этапы, взаимодействие студентов и преподавателей, профессиональное становление, профессиональные знания, умения.

STAGES OF IMPLEMENTING EDUCATIONAL TECHNOLOGY THAT PROMOTES PROFESSIONAL FORMATION OF STUDENTS IN THE PROCESS OF INTERACTION WITH TEACHERS

Lysak N.

The article considers the problem of professional formation of students in economics. The educational technology, which is aimed at the professional development of students in the process of interaction with teachers is considered. The steps of educational technology (motivational and cognitive, operational and procedural, reflexive and evaluative) are found out and characterized.

Keywords: technology, stages, interaction of students and teachers, professional development, professional knowledge, skills.

Підготовка кваліфікованих фахівців у вищих навчальних закладах України в останні роки зазнає суттєвих змін, які пов'язані з появою нових професій і формуванням сучасного ринку праці, інтеграцією знань із суміжних галузей діяльності людини, впровадженням і використанням сучасних передових технологій.

Однак, сьогодні продовжує актуалізуватись проблема взаємодія між студентами та викладачами, особливо молодших курсів. Актуальність означеної проблеми зумовила наявність суперечності між потребою ринку праці у фахівцях економічного профілю харчової галузі та недостатньою готовністю до професійного становлення у процесі навчання у ВНЗ.

Аналіз праць науковців дозволив визначити окремі напрями, що розглядають взаємодію педагога та учнів: міжособистісна взаємодія (Ш.Амонашвілі, О.Леонтьєв, Н.Страхов та інші); педагогічна взаємодія у контексті проблем виховання, навчальних стосунків (Ю.Азаров, В.Богословський, О.Бодальов, Г.Костюк, С.Сергєєва та інші); педагогічне спілкування (Г.Балл, І.Бех, М.Боришевський, Л.Користильова, К.Роджерс, В.Сухомлинський, К.Ушинський та інші); особистісно-орієнтована педагогіка (І.Бех, Є.Бондаревська, І.Зязюн, О.Пехота, С.Подмазін, В.Серіков, І.Якиманська та інші).

Мета статті - обґрунтування етапів педагогічної технології, яка сприяє професійному становленню студентів у процесі взаємодії з викладачами.

Провідним завданням формувального етапу експерименту було виявлення не тільки можливостей, але й етапів реалізації педагогічної технології, яка сприяє професійному становленню студентів у процесі взаємодії з викладачами.

При формуванні професійних знань, умінь та якостей використовувалися такі форми аудиторної і позааудиторної роботи студентів: лекції, практичні заняття, семінари, написання курсових робіт, олімпіади, конференції.

При роботі в межах курсів навчальної програми основна робота по інформуванню студентів про взаємодію виконувалася викладачем, який в своїй діяльності дотримувався такої послідовності дій:

- визначав місце взаємодії в змісті дисципліни, в межах яких здійснювалась професійна підготовка (формування професійних знань, умінь, якостей), а також взаємопов'язаних дисциплін;
- визначав суперечність професійної освіти, яка могла бути усунена при досягненні мети етапу;
- відбирав значущу для студентів інформацію, що відображає можливості педагогічної взаємодії;
- визначав зміст, на основі якого формувалося ціннісне відношення до власних професійних знань, професійних умінь, професійних якостей студентів.

Цілями мотиваційно-когнітивного етапу - розвиток мотивації студентів, їхнього позитивного відношення до особистісної уключеності майбутніх учителів у взаємодію, засвоєння первинних відомостей про взаємодію, її специфіку, функції.

Завдання мотиваційного етапу припускали: розвиток у студентів мотивів і потреб при оволодінні гуманітарними дисциплінами; розвиток інтересу у студентів до майбутньої професійної діяльності; стимулювання потреб удосконалення набутих і сформованих професійних знань, умінь та якостей фахівця.

На мотиваційно-когнітивному етапі (перший курс, дисципліна «Основи педагогіки та психології» студенти, з одного боку, одержували деяку первісну інформацію про взаємодію, специфіку діяльності, з іншого боку, суб'єктивний досвід педагогічної діяльності, окремі педагогічні ситуації були включені в семінарські й лабораторно-практичні заняття з цієї дисципліни. Цей етап був орієнтований на розвиток мотивації студентів, їхнього позитивного ставлення до професії, професійного становлення у забезпеченні їх особистісної уключеності в педагогічні ситуації. При роботі зі студентами на цьому етапі, ми враховували особливу значущість першої зустрічі майбутнього фахівця економічного профілю із педагогічним знанням.

Враховуючи думку С. Рубінштейна про те, що навчальний матеріал «може залучити й викликати прагнення глибше в нього проникнути, іноді він може точно також відразу відштовхнути; перші зустрічі іноді бувають вирішальними» [1, С.123], ми провели ретельний відбір найцікавішої інформації. Із цією метою були розроблені технологічні карти, що дозволяють виділити й акцентувати в кожній дисципліні той навчальний матеріал, що має особливе значення для майбутньої професійної діяльності студентів.

Аналіз навчальної програми переконав, що відсутні спеціальні теми, які б формували поняття про взаємодію, як умову професійного становлення фахівця економічного профілю.

Ми внесли у лекційні та семінарські заняття такі питання:

· Лекція № 1 додали «Професійно-педагогічна діяльність учителя сучасної школи. Загальна характеристика педагогічної професії. Особливості професійно-педагогічної діяльності на сучасному етапі».

· Лекція № 5 додали «Навчально-пізнавальна діяльність студента вищого педагогічного навчального закладу». «Професійне становлення студентів вищого навчального закладу».

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася під час реалізації таких психолого-педагогічних умов як створення комфортного освітнього середовища, забезпечення суб'єктної позиції студента, врахування його особистісного досвіду. Дії викладача на мотиваційно-когнітивному етапі були спрямовані на створення емоційно-позитивного клімату в студентській групі, на зняття в першокурсників страху помилки, на зменшення психологічних захистів. Створенню доброзичливої атмосфери на заняттях сприяли такі педагогічні вправи як, «Як подолати професійні страхи» та інші. З цією метою на заняттях проводилось опитування «Професійні страхи студентів». Опитування включало такі питання:

- 1) Острах перетерпіти невдачу;
- 2) Острах перед професійною невдачею;
- 3) Острах перед конфліктними ситуаціями;
- 4) Острах опинитись без підтримки;
- 5) Острах перед окремими людьми (колегами, керівництвом);
- 6) Неусвідомлений острах (боязнь власних емоцій);
- 7) Страх змін.

Надалі надавались рекомендації як усунути майбутнім фахівцям економічного профілю острахи, що зустрічаються у професійній діяльності.

На мотиваційно-когнітивному етапі реалізації педагогічної технології ми враховували особистісний довузівський досвід студентів. Щоб включити в навчальний процес суб'єктивний досвід студентів взаємодії, використався «біографічний» підхід, зокрема, застосовувався опитувальник «Взаємодія у Вашому шкільному житті» (Ваша шкільна біографія).

Результати дослідження довузівського досвіду студентів показали його односторонність і обмеженість, взаємодія першокурсників пов'язана, головним чином, з позашкільною діяльністю (ігрові ситуації в літніх, оздоровчих таборах, позашкільна й позакласна робота із предметів, «Дні самоврядування в школах»).

Наводимо відповіді студентів.

Анастасія Ш. (високий рівень) «...Досвід взаємодії, як правило, застосовувався у позашкільній діяльності. Особливо це характерно для шкільного самоврядування. Адже ми брали участь у різноманітних змаганнях («День самоврядування у школі»). Учні школи завжди чекали цей день, адже ми могли відчувати себе у ролі вчителів, заступників директора, директора. Треба зазначити, що проведення таких днів позитивно впливало на організацію учнів на подальше навчання, адже ми могли ніби – то побачити себе з іншого боку. Вважаю, що цей досвід доцільно було запровадити і при викладанні предметів «Основи економіки», «Історія України», «Основи правознавства» та інше...»

Олена П. (низький рівень) «...Досвід із взаємодії майже відсутній, якщо пригадати шкільне життя, то брала участь у заходах, які застосовувалися лише в початковій школі. Надалі мені це було не цікаво. Вважаю, що навчання повинно бути традиційним, а це вимагає підготовки як від учителів, так і від учнів. А навщо, це? Адже, всі однаково отримують атестат незалежно від того брав ти участь у різних конкурсах чи ні...»

Опис, що зафіксовано в «біографіях» студентів, дозволив нам урахувати їхній суб'єктивний досвід. Тільки 3% студентів змогли описати ситуації взаємодії, які застосовувалися в школі на уроках (Наприклад, «бесіда», «диспути» на певні терміни, числа, дії). Але навіть цей незначний досвід був перенесений на заняття: ми запропонували студентам за аналогією придумати ситуацію по взаємодії, яку можна було б застосувати на семінарському занятті з «Основ педагогічної майстерності». Обговорення в студентських мікрогрупах привело до того, що було обрано два варіанти вправи «з ударами».

Одна група студентів склала список прізвищ відомих вітчизняних і закордонних педагогів. Мета ситуації полягала в тому, щоб студенти усвідомили хронологічні періоди діяльності дослідників. Ведучий називав прізвище, якщо діяльність ученого ставилася до 17 століття - «один удар», до 18 століття - «2 удари» та ін. Ті студенти, які допускали помилки, з ситуацією не впорались.

Уже на ціннісно-когнітивному етапі ми реалізовували наступність у використанні засобів навчання.

Під час аналізу власної діяльності в педагогічних ситуаціях, студенти відзначали, що стали почувати себе «більш вільно», «більше впевнено», хоча й важко буває «активно включитися в ситуацію», «висловити свою точку зору».

На мотиваційно-когнітивному етапі було важливо стимулювати суб'єкту позицію студентів, заохочувати найменші прояви їхньої ініціативи, активності, творчого відношення до ігрових педагогічних технологій. Використання позитивних оцінок сприяло розвитку в студентів позитивного самосприйняття, довіри до своїх можливостей.

Проблематизація змісту гуманітарних дисциплін служила моментом відраунку для особистісного включення в спільну роботу, активізувала студентів, стимулювала їхнє міркування в процесі пошуку рішень. При цьому студенти одержували можливість побачити багатоаспектність проблем, неоднозначність їхнього рішення, що створювало ситуацію вибору тієї або іншої позиції, народжувало потребу в більше глибокому осмисленні навчальних проблем.

На даному етапі здійснювалось формування професійних знань (психолого-педагогічних знань: про майбутню професію, педагогічних категорій, понять, теорій); професійних умінь (рефлексивних при аналізі своєї діяльності, організаторських при роботі в мікро групах, комунікативних під час роботи в групах, спеціальні уміння відповідно до фахової освіти); професійних якостей (активність під час участі у вирішенні професійно спрямованих ситуацій, відповідальність за результати своєї діяльності і інших учасників, в процесі участі у педагогічних ситуаціях).

Результати мотиваційно-когнітивного етапу: на заняттях відбувалося емоційне підкріплення інтересу до взаємодії з викладачами як умови професійного становлення фахівця (емоційні переживання, виникнення інтелектуальних емоцій, наявність задоволення при порівнянні результатів з по-

ставленою метою, переживання успіху та ін.), що позитивно впливало на розвиток інтересу як до професійної діяльності.

Операційно-діяльнісний етап

Мета етапу: подальше професійне становлення, стабілізація мотиваційно-ціннісного ставлення до взаємодії з викладачами, здійснення самопізнання, саморегуляції, самоорганізації, самоосвіти, самовиховання.

Процес професійної підготовки здійснюється поступово.

На семінарських заняттях застосовувалися також педагогічні вправи та ситуації. Основою у вирішенні професійно спрямованих завдань є взаємодія.

Необхідно зазначити, що однією з форм роботи, яка реалізовувалась у межах вивчення курсу «Основи педагогіки та психології», була робота з матеріалом, що містить «Індивідуальний щоденник студента».

Для студентів була запропонована наступна схема індивідуальної взаємодії:

1. Скласти план роботи на день (тиждень), місяць.
2. Щоденно, щотижнево проводити аналіз виконання плану.
3. Виявляти причини невиконання завдань, що поставлено.
4. Пошук шляхів виходу із ситуації, що склалася.
5. Діагностування та оцінка результатів виконання завдань, що поставлено.

Аналіз щоденників дозволив виявити рівень взаємодії кожного студента.

Були визначені наступні завдання: розвиток педагогічної взаємодії та усвідомлення своєї ролі у майбутній професійній діяльності; сприяння процесу професійного становлення: самопізнання, саморегуляція, самоорганізація, самоосвіта, самовиховання тощо.

При навчанні основам педагогічної рефлексії особливого значення мав поетапний характер дослідницької роботи.

Результати операційно-діялісного етапу: у процесі лекційних та семінарських з гуманітарних дисциплін здійснювалось оволодіння системою професійних знань про взаємодію та способами реалізації професійно спрямованих завдань, що сприяли формуванню *рефлексивних, інтелектуальних, організаторських, мобілізаційних професійних умінь*; розвитку професійних якостей – *комунікативність, активність*; студенти осмислили місце взаємодії у майбутній професійній діяльності.

Рефлексивно-оцінний етап - здійснення оцінки своїх власних дій у процесі професійної підготовки .

Завдання рефлексивно-оцінного етапу: формування рефлексивних умінь, що входять до складу професійних умінь майбутнього фахівця економічного профілю; оволодіння способами реалізації професійно спрямованих завдань у навчальному процесі при оволодінні циклом гуманітарних дисциплін; самостійно здійснювати аналіз своєї діяльності на всіх етапах її здійснення в процесі оволодіння дисципліною «Основи педагогіки та психології».

Отже, у статті розглянуто педагогічну технологію, яка реалізована у процесі експериментальної роботи. Для здійснення педагогічної взаємодії як умови професійного становлення майбутнього фахівця економічного профілю вважаємо за необхідне впровадити в навчальний процес професійно-спрямовані завдання. Виділено етапи реалізації педагогічної технології, яка сприяє

взаємодії між викладачами та студентами: мотиваційно-когнітивний, операційно-процесуальний, рефлексивно-оцінний.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці організаційно-педагогічних умов, що сприяють професійному становленню фахівців економічного профілю.

Література

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / Рубинштейн С.Л. – М. : Учпедгиз, 1946.

2. Зимняя И.А. Педагогическая психология / Зимняя И.А. Ростов н/Д. : «Феникс», 1997. – 453 с.

3. Суртаева Н.Н. Нетрадиционные педагогические технологии / Суртаева Н.Н. – Москва-Омск, 1997. – 25 с.

4. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / Леонтьев А.А. – М. : Знание, 1979. – 117 с.

STAGES OF IMPLEMENTING EDUCATIONAL TECHNOLOGY THAT PROMOTES PROFESSIONAL FORMATION OF STUDENTS IN THE PROCESS OF INTERACTION WITH TEACHERS

Lysak N.

Abstract. *When working within the course curriculum a teacher performs a wide range of actions, which are aimed at the educating of students. This process can be considered as a sequence of actions: defining a place of interaction with maintaining discipline within which training is carried out (formation of professional knowledge, skills), and also interrelated disciplines, defining conflict of vocational training, which could be eliminated by achieving goals, collecting meaningful information for students, reflecting the possibility of pedagogical interaction.*

With the formation of professional knowledge and skills, the following forms of classroom and extracurricular student work are allocated: lectures, workshops, seminars, writing term papers, competitions and conferences.

Experimental work was carried out in the implementation of psychopedagogical conditions as creating a comfortable learning environment, providing students the subjective position, taking into account his personal experience. Actions of a teacher should be aimed at creating a positive emotional climate in a student group, teaching freshmen not to fear mistakes, reducing psychological defenses.

Keywords: *technology, steps, interaction of students and teachers, professional development, professional knowledge, skills.*